

Buro de Brug Rapporten

B22-493

Archeologisch bureauonderzoek,
Oudedijk 67/ 69, Odiliapeel gemeente
Maashorst

Status: Definitief
05/10/2022

Colofon

ISSN 2468-6727

Auteur(s) J.W. Oudhof & M.F. Honshorst

Copyright © 2021 Buro de Brug
www.burodebrug.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	6
1.1	Algemeen.....	6
1.2	Huidige situatie	8
1.3	Toekomstige situatie	8
2	Archeologisch bureauonderzoek	10
2.1	Onderzoeksmethode	10
2.2	Beleid en bestemmingsplan	11
2.3	Geologie, geomorfologie en bodemopbouw	13
2.4	Historische gegevens	16
2.5	Verstorende bodemingrepen in het verleden	20
2.6	Bekende archeologische waarden	20
2.6.1	AMK-terreinen.....	20
2.6.2	Archis vondstlocaties	20
2.6.3	Archis onderzoeksmeldingen	20
2.6.4	Samenvatting bekende archeologische waarden	22
3	Archeologische verwachting en selectieadvies	24
3.1	Archeologische gespecificeerde verwachting	24
3.2	Selectieadvies.....	24
4	Bronnen.....	26
4.1	Digitale bronnen	26
4.2	Literatuur	26

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1 en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van Qubus Vastgoed. De aanleiding tot dit onderzoek is de vervaardiging van een bestemmingsplan voor een bouwplan met veertien woningen aan de Oudedijk 67-69 te Odiliapeel (gemeente Maashorst). Op deze locatie wordt de huidige bebouwing, waar momenteel een garagebedrijf aanwezig is, gesloopt. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van ca. 655 m² en een diepte van 80 cm -mv. Ter plekke van de lift in blok 2 (2,6 m bij 2,3 m) zal een liftput komen, die zal reiken tot 100 cm -mv. Ca. 400 m² van de nieuw te bouwen woningen zal worden gebouwd op grond waar momenteel geen bebouwing staat. De totale oppervlakte van het plangebied beslaat ca. 2.310 m².

Volgens bestemmingsplan 'Odiliapeel 2012' is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan. De verwachting volgens de recentere 'Nota archeologiebeleid 2017' van de gemeente Uden (tot 1 januari 2022 behoorde Odiliapeel tot deze gemeente) zegt daarentegen dat het plangebied binnen een terrein van 'Archeologie-Categorie 5' valt, wat betekent een middelhoge archeologische verwachting geldt voor het plangebied.¹ Hierbij geldt een onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm - mv en een verstoringsoppervlakte van meer dan 2.500 m².

Uit de landschappelijke analyse is gebleken dat het plangebied zich bevindt op een vlak gelegen verhoging in het landschap 'de Peelhorst' veroorzaakt door tektonische opheffing. Gezien deze hogere ligging in het landschap en de bodemopbouw zijn archeologische resten te verwachten vanaf de vroege Prehistorie. Daarentegen ging de voorkeur voor bewoning mogelijk eerder uit naar de dekzandruggen. Resten die verwacht kunnen worden bestaan uit vuursteenverstrooiingen die in verband kunnen worden gebracht met kampementen van jagers-verzamelaars uit het Late Paleolithicum en Mesolithicum. Bovendien kunnen vindplaatsen uit lagere perioden gevonden worden in de vorm van sporen en vondsten van nederzettingen uit het Neolithicum. Resten uit de Late Prehistorie worden minder verwacht gezien de vernatting van het landschap. Hierdoor is bewoning waarschijnlijk zeer perkt mogelijk geweest.

Archeologische sporen zijn te verwachten direct vanaf het maaiveld in het bovenste deel van het dekzand oftewel in de C-horizont (de eerste 50 - 70 cm -mv). Archeologische vondsten zijn te verwachten vanaf het maaiveld, en al dan niet in situ. Gezien de ontginningen in het gebied en de agrarische activiteiten gedurende de 20^e eeuw zal een vondstlaag zijn opgenomen in de bouwvoor. Door de relatief droge en zure bodemomstandigheden zullen organische resten en bot minder goed geconserveerd zijn.

Mogelijk is door de bouw van het huidige pand (ten behoeve van de aanleg van de funderingen van de autogarage) al een deel van de bodem verstoord. Echter kunnen diepere sporen aanwezig zijn. Daarnaast wordt ca. 400 m² van de toekomstige plannen op nieuw te bouwen grond gebouwd.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat er verschillende verwachtingen binnen het plangebied gelden voor archeologische vindplaatsen. De meest recente beleidskaart archeologie van de gemeente Uden (waartoe Odiliapeel tot voor kort toebehoorde) geeft aan dat voor het plangebied een oppervlakte criterium van 2.500 m² voor archeologie gehanteerd mag worden. De geplande ingrepen zijn kleiner dan de gestelde ondergrenzen (op basis van een middelhoge archeologische verwachting). Om die reden is een verder archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht.

Geconcludeerd kan worden dat de geplande ingrepen in oppervlakte kleiner zijn dan de gestelde ondergrenzen op basis van een middelhoge archeologische verwachting. Daarom adviseert Buro de Brug het plangebied vrij te geven op het gebied van archeologie. Wel moet in het nieuwe bestemmingsplan een dubbelbestemming archeologie in de geest van de archeologische beleidskaart worden opgenomen voor het plangebied met een oppervlakte diepte criterium van respectievelijk 2.500 m² en 40 cm -mv.

¹ Kortlang 2017.

Dit advies is goedgekeurd door de archeologische adviseurs M.J. Janssen en F.P. Kortlang van de gemeente Maashorst (het bevoegd gezag) op 12 mei 2022.

Verzocht wordt om de volgende tekst in de vergunning op te nemen:

Melding toevalsvondst

Mochten tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet onmiddellijk te worden gemeld aan de Minister (in de praktijk de gemeente Maashorst). Eventuele vondsten dienen gedurende 6 maanden, te rekenen vanaf de datum van de melding, ter beschikking te worden gesteld voor wetenschappelijk onderzoek

Administratieve gegevens

Projectnaam	Archeologisch bureauonderzoek, Oudedijk 67/69, Odiliapeel gemeente Maashorst
Opdrachtgever	Qubus Vastgoed
Contactpersoon	De heer P. Raymakers
Uitvoerder	Buro de Brug
Autorisatie	drs. J.W. Oudhof j.w.oudhof@burodebrug.nl 06-25289957
Projectcode Buro de Brug	B22-493
Betrokken projectmedewerkers	Projectleiding: J.W. Oudhof Bureauonderzoek: M.F. Honshorst Rapportage: M.F. Honshorst
Bevoegd gezag	Gemeente Maashorst
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Noord-Brabant, gemeente Maashorst, Odiliapeel.
Toponiem	Oudedijk 67/69
Kadastrale nummers	2452, 2825
Centrumcoördinaat	X: 177198/ Y: 406057
Oppervlakte plangebied	2310 m ²
Archisnummer²	5158512100
Beheer en plaats documentatie	Buro de Brug, Spijkerboor
Rapportversie	Definitief
Datum rapport	05/10/2022

² Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

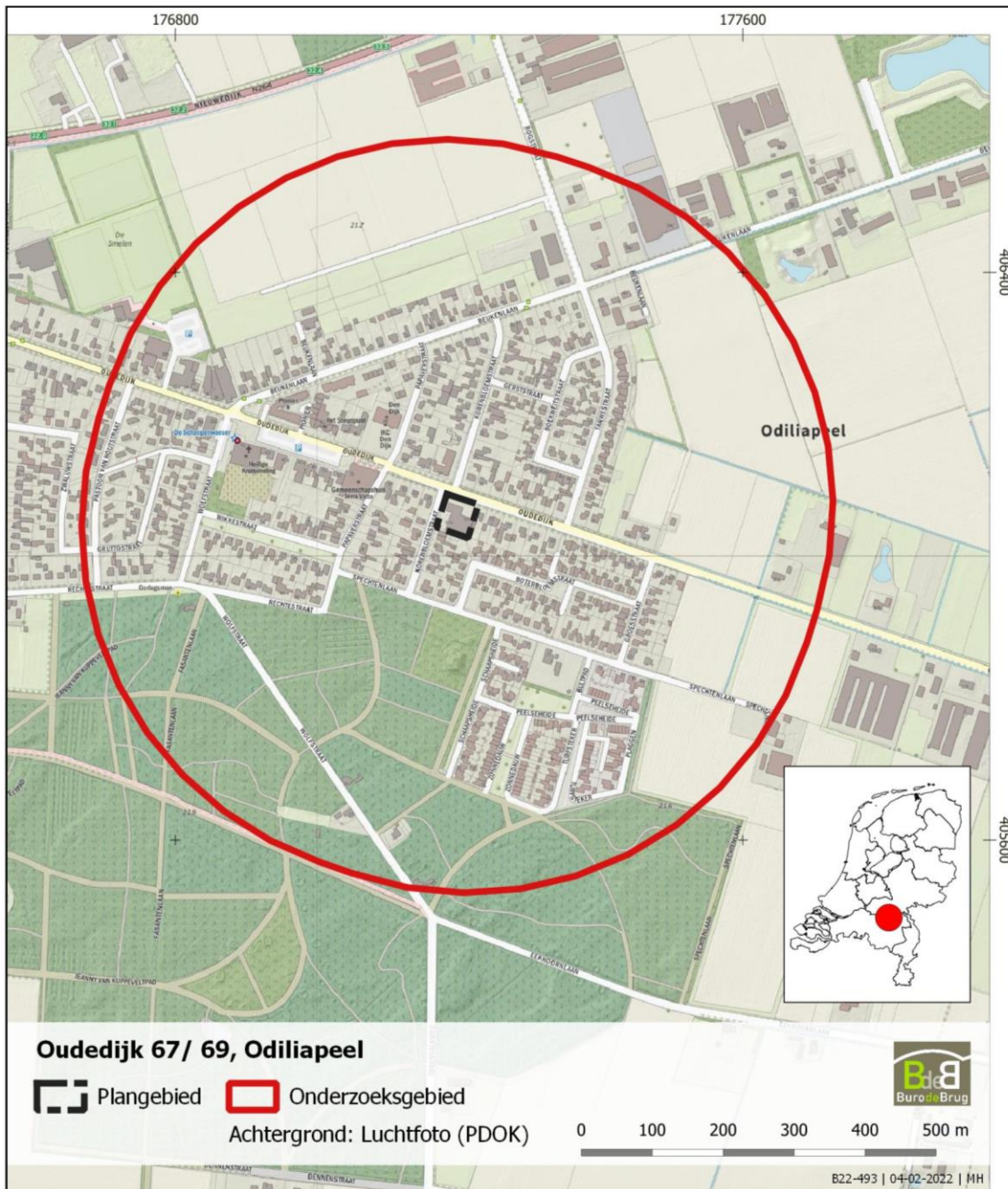
Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1³ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van Qubus Vastgoed. De aanleiding tot dit onderzoek is de vervaardiging van een bestemmingsplan voor een bouwplan met veertien woningen aan de Oudedijk 67-69 te Odiliapeel. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van ca. 655 m² (waarvan ca. 400 m² op grond wordt gebouwd waar momenteel geen bebouwing staat) en een diepte van 80 cm -mv. Ter plekke van de lift in blok 2 (2,6 m x 2,3 m) zal een liftput komen, die zal reiken tot 100 cm -mv. De totale oppervlakte van het plangebied beslaat ca. 2310 m². Het plangebied ligt in het kerkdorp Odiliapeel aan de Oudedijk 67-69 in de gemeente Maashorst (afb. 1).

Volgens bestemmingsplan 'Odiliapeel 2012' is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan. De verwachting volgens het recentere 'Nota archeologiebeleid 2017' van de gemeente Uden (op 1 januari 2022 is de gemeente Uden samen gegaan met de gemeente Landerd en gefuseerd tot de gemeente Maashorst) zegt daarentegen dat het plangebied binnen een terrein van 'Archeologie-Categorie 5' valt, wat betekent een middelhoge archeologische verwachting geldt voor het plangebied.⁴ Hierbij geldt een onderzoekspllicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm – mv en een verstoringsoppervlakte van meer dan 2.500 m².

Het voorgaande maakt duidelijk dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringsmarges van oppervlakte en diepte *niet* overschrijden. Om die reden is een verder archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht.

³ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

⁴ Kortlang 2017.

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied en het onderzoeksgebied.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied ligt in het kerkdorp aan de Oudedijk 67 en 69 in de gemeente Maashorst. Ten zuiden van het dorp Odiliapeel ligt het 'Boscomplex Odiliapeel' (130 ha) en ten noorden ligt de Vliegbasis Volkel. De planlocatie ligt op het knooppunt van de Oudedijk met de Korenbloemstraat. Het plangebied is gelegen in een woonwijk, waar ook winkels en een school aanwezig zijn. Aan de Oudedijk 67 en 69 is momenteel een garagebedrijf (autoshowroom en werkplaats) genaamd 'Odilia Auto's en Carcleaning' aanwezig. Het huidige pand heeft een oppervlakte van ca. 1120 m² en is gebouwd in de jaren '70 van de vorige eeuw. Binnen het onderzoeksgebied (straal van 500 m) op ca. 265 m ten westen van het plangebied bevindt zich een rijksmonument; de Kerk van de Heilige Kruisvinding gebouwd in 1959.

Het dichtstbijzijnde grondwaterstation (B45H0104) geeft aan dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand 18,99 m (NAP) is en de gemiddeld laagste grondwaterstand betreft 17,94 m (NAP).⁵ Over eventuele bodemverontreiniging binnen het plangebied is niets bekend.⁶

1.3 Toekomstige situatie

De huidige bebouwing wordt gesloopt en zal plaatsmaken voor veertien nieuwe woningen (afb. 2, 3, 4). De toekomstige totale oppervlakte van de bebouwing bedraagt ca. 655 m², waarvan ca. 400 m² op grond zal worden gebouwd waar momenteel geen bebouwing staat (afb. 5). Waar momenteel het pand staat waar het garagebedrijf is gevestigd zal een parkeer gelegenheid worden aangelegd. Daarnaast zal de fundering van alle woningen reiken tot 80 cm -mv. Ter plekke van de lift in blok 2 (2,6 m bij 2,3 m) zal een liftput komen, die zal reiken tot 100 cm -mv. Er worden geen kelders aangelegd. Over de milieutechnische conditie van de bouwplannen is (nog) niets bekend.

Afbeelding 2. De voorgenomen toekomstige inrichting (bron: Qubus Vastgoed).

⁵ www.grondwaterstand.brabant.nl.

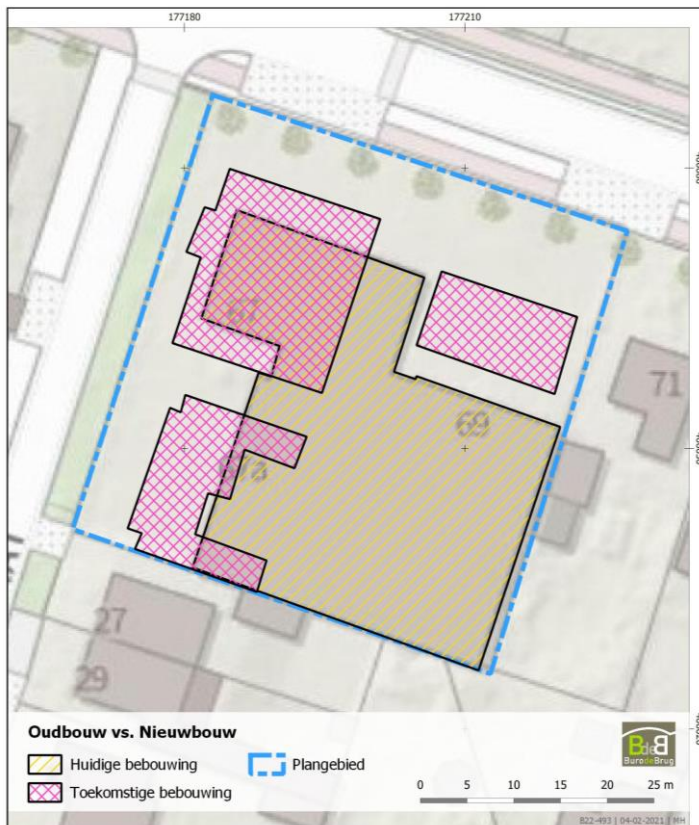
⁶ www.noord-brabant.omgevingsrapportage.nl/.

Afbeelding 3. Impressie van de toekomstige situatie (bron: Qubus Vastgoed).

Afbeelding 4. Gevel van blok 2 (bron: Qubus Vastgoed).

Afbeelding 5. De huidige bebouwing weergegeven in het geel. De nieuwe bebouwing weergegeven in her roze (totaal ca. 655 m², waarvan ca. 400 m² van de nieuwe bebouwing op grond zal worden gebouwd waar momenteel geen bebouwing staat). Het plangebied staat aangeduid met de blauwe gestreepte lijn.

2 Archeologisch bureauonderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

Dit bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten wordt een aanbeveling gedaan worden om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de nota archeologie beleid van de gemeente Uden. Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

Gemeentelijke waarden- en verwachtingenkaart archeologie	Kortlang 2017
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	Kortlang 2017
Toelichting gemeentelijk archeologisch beleid	Kortlang 2017
Bestemmingsplan Odiliapeel 2012 (vastgesteld op 19/12/2013).	www.ruimtelijkeplannen.nl
Geologie (1:600.000)	TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl ; kaart 2010
Bodemkunde (1:50.000)	Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra
Geomorfologie (1:50.000)	Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)	www.ahn.nl
Kadastrale minuutkaarten 1811-1832	beeldbank.cultureelerfgoed.nl
Kadaster	www.kadaster.nl
Grote Historische Atlas 1839-1859	Geudeke 1990
Bonnebladen 1870-1931	Bureau Militaire Verkenningen
Nationaal Archief	www.nationaalarchief.nl
Archief	www.bihc.nl
Gemeentelijk archief Uden/ Maashorst	www.archieven.nl
NIMH	https://nimh-beeldbank.defensie.nl/
Archeologische Monumentenkaart (AMK)	https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Archeologie%2Din%2DNederland
Archis	zoeken.cultureelerfgoed.nl

2.2 Beleid en bestemmingsplan

In het bestemmingsplan "Odiliapeel 2012" (vastgesteld 19-12-2013) is het gemeentelijk archeologiebeleid opgenomen. Voor dubbelbestemming geldt:

Artikel 13 Waarde - Archeologie

13.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde – Archeologie' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming, mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de archeologische verwachtingswaarden van de gronden.

13.2 Bouwregels

a Voor het bouwen overeenkomstig de regels voor de andere op deze gronden voorkomende bestemmingen dient de aanvrager van een omgevingsvergunning voor het bouwen van bouwwerken met een oppervlakte groter dan 100 m² en een diepte van meer dan 0,4 m een rapport te overleggen waarin de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag zullen worden verstoord, naar oordeel van het bevoegd gezag in voldoende mate zijn vastgesteld.

b Indien uit het onder a genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning zullen of kunnen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

1 De verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden.

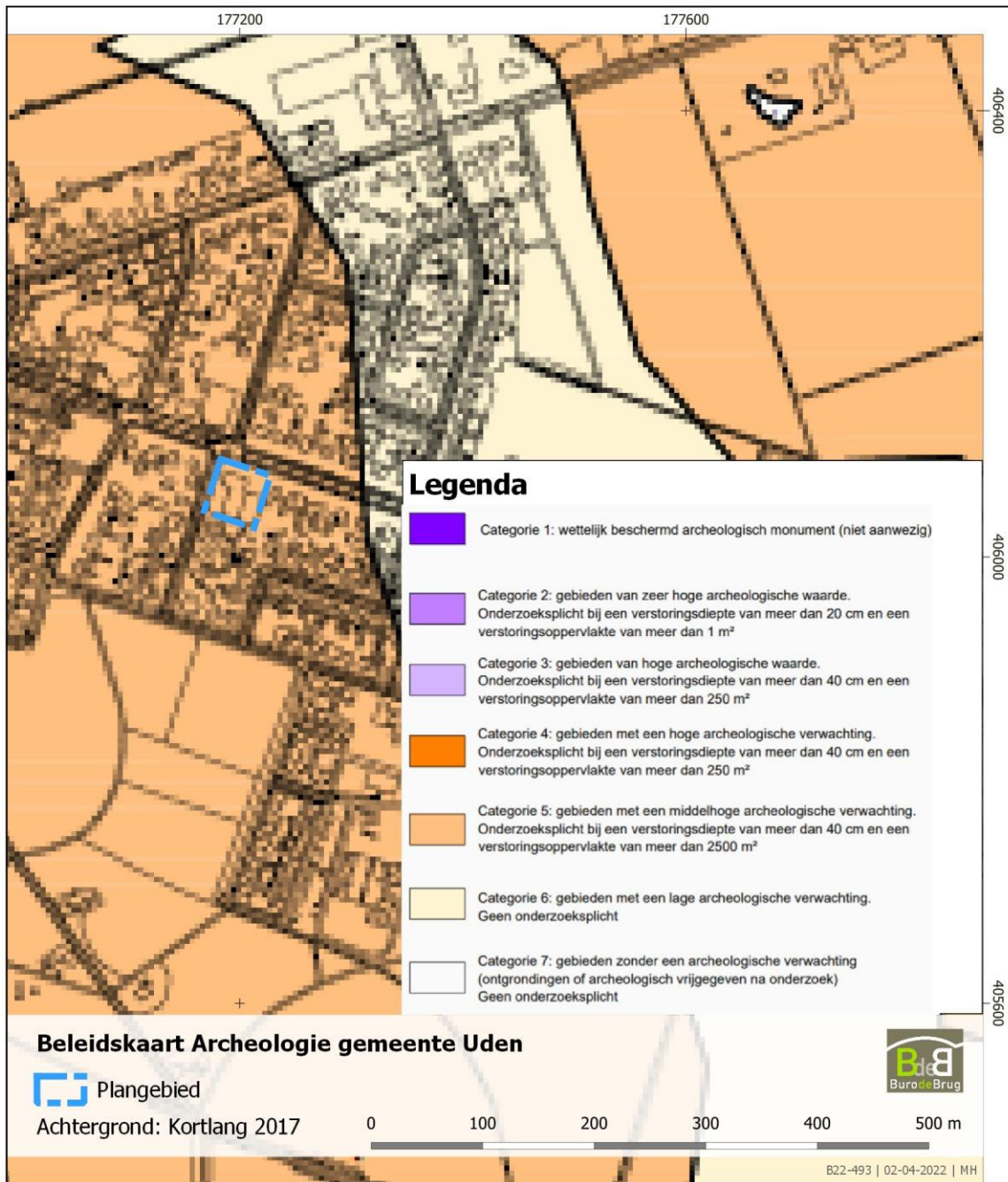
2 De verplichting tot het doen van opgravingen.

3 De verplichting de bouwactiviteiten die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de omgevingsvergunning te stellen kwalificaties.

De gemeente Uden heeft een eigen archeologiebeleid, dat in 2017 is opgesteld. Op de beleidskaart zijn de archeologische waarden- en verwachtingen weergegeven (afb. 6). Het plangebied bevindt zich op deze kaart binnen zone WR-A-5. Dit betekent dat het plangebied binnen een terrein valt waar een middelhoge archeologische waarde van kracht is. Dit betekent een onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm -mv en een verstoringsoppervlakte van meer dan 2500 m².⁷

Het voorgaande maakt duidelijk dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringsmarges uit het bestemmingsplan overschrijdt. De beleidskaart uit 2017 kan echter als voortschrijdend inzicht worden gezien. In 2017 heeft men vastgesteld dat het oppervlakte criterium van 100 m² naar boven bijgesteld kan worden tot 2.500 m². Gezien de aard en omvang (totale oppervlakte van de toekomstige bebouwing is ca. 655 m², waarvan ca. 400 m² nu nog onbebouwd is, kan worden geconcludeerd dat de geplande ingrepen kleiner zijn dan de gestelde ondergrenzen (op basis van een middelhoge archeologische verwachting). Om die reden is een verder archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht.

⁷ Kortlang 2017.

Afbeelding 6. Het plangebied op de gemeentelijke beleidskaart van Uden (bron: Kortlang 2017).

2.3 Geologie, geomorfologie en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ⁸ (1:600.000)	Be4: Fm. v. Beegden veelal met een dek van de Fm. v. Boxtel, Lp. v. Wierden; rivierzand en -grind veelal met zanddek.
Bodemkunde ⁹ (1:50.000)	Hn21-VI: veldpodzolgronden, leemarm en zwak lemig fijn zand.
Geomorfologie ¹⁰ (1:50.000)	Niet gekarteerd door bebouwing; aangrenzende eenheden: 3L54: Landduinen met bijbehorende vlakten en laagten. 4F01d: Plateau-achtige horst.
Hoogteligging ¹¹	Hoogste punt in het plangebied: 21,7 m NAP. Laagste punt in het plangebied: 21,3 m NAP.

Het plangebied ligt op de Peelhorst, wat een hogergelegen gebied is als gevolg van tektonische bewegingen (afb. 10). Het hoogste punt in het plangebied is 21,7 m NAP en het laagste punt is 21,3 m NAP. Rondom de Peelhorst liggen dalingszones, zoals aan de west- en zuidkant 'de Centrale Slenk', ten noord- en oostkant 'de Venlo Slenk'. Zoals op de geologische kaart van Nederland te zien is wordt de ondergrond van de Peelhorst gevormd door pleistocene rivierafzettingen die behoren tot de Formatie van Beegden, die bedekt zijn met dekzanden die behoren tot het Laagpakket van Kootwijk en de Formatie van Boxtel (afb. 7).¹² De ondergrond van het plangebied zal naar verwachting eveneens uit een dunne laag dekzand bestaan. Dit dekzand is ontstaan gedurende het Weichselien in de laatste ijstijd (115.000 – 10.000 jaar geleden). Voor die ijstijd kwam vegetatie veelal voor in het gebied, waardoor in het begin van het Weichselien de zandverstuivingen zich beperkte tot kleine gebieden.¹³ Dit veranderde tijdens het Midden-Weichselien oftewel het Pleniglaciaal, want toen was de vegetatie grotendeels verdwenen. Hierdoor had zand vrij spel, waardoor op grote schaal verstuivingen konden plaats vinden. Het dekzand dat in deze periode is ontstaan, is horizontaal gelaagd en wordt gekenmerkt door lemige banden. In het Laat-Weichselien oftewel het Laat-Glaciaal ontstond opnieuw dekzand afgezet in de vorm van langgerekte ruggen georiënteerd van zuidwest naar noordoost.¹⁴

Aan het einde van de laatste ijstijd in het begin van het Holoceen nam de vegetatie opnieuw toe, hierdoor kon zand zich moeilijker verplaatsen door de wind. Nadien ontstond een gefixeerd geraakt zachtglooiend dekzandrelief. Door de vorm van het landschap (de vlakke ligging) en het ontbreken van beekdalen bolde het grondwater zich op.¹⁵ Gedurende het Holoceen kon hierdoor veldpodzolgronden ontwikkelen in het dekzand (dat toen aan het maaiveld lag). In het gebied ontstonden venen door de hoge grondwaterspiegel. Dit begon allereerst met een opeenhoping van mesotroof veen (matig voedselrijk veen) in de oude stroomdalen die waren dichtgeschoven door het dekzand en in afvoerlose laagten. Nadien ontwikkelde zich oligotroof (voedselarm veen) veenmosveen. Deze vernatting van het landschap zorgde ervoor dat vanaf de Bronstijd dit gebied minder aantrekkelijk was om te wonen. Enkel de hogergelegen dekzandruggen waren nog aantrekkelijke bewoningslocaties. Pas vanaf de 19^e eeuw kwam verandering in dit natte landschap, want toen begon men met het graven van sloten. Hierdoor werd de ontwatering van het gebied verbeterd. Daarnaast is in deze periode de regio op grote schaal ontgonnen en vervolgens gebruikt voor de landbouw.¹⁶

Op de bodemkaart van Nederland (afb. 8) zijn veldzolgronden zichtbaar binnen het plangebied. Deze gronden ontstaan door een eeuwenlang proces van uitspoeling en inspoeling van humuszuren en ijzer- en aluminiumverbindingen. Dit bodemtype komt veelal voor in leemarme dekzandgronden waar sprake is van veel neerslagoverschot en eveneens veel voorkomt. Veldpodzolgronden ontstaan vooral bij hoge

⁸ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010.

⁹ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra.

¹⁰ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra.

¹¹ AHN, www.ahn.nl.

¹² De Mulder, et al. 2003; Wijnen 2017, 10, 11.

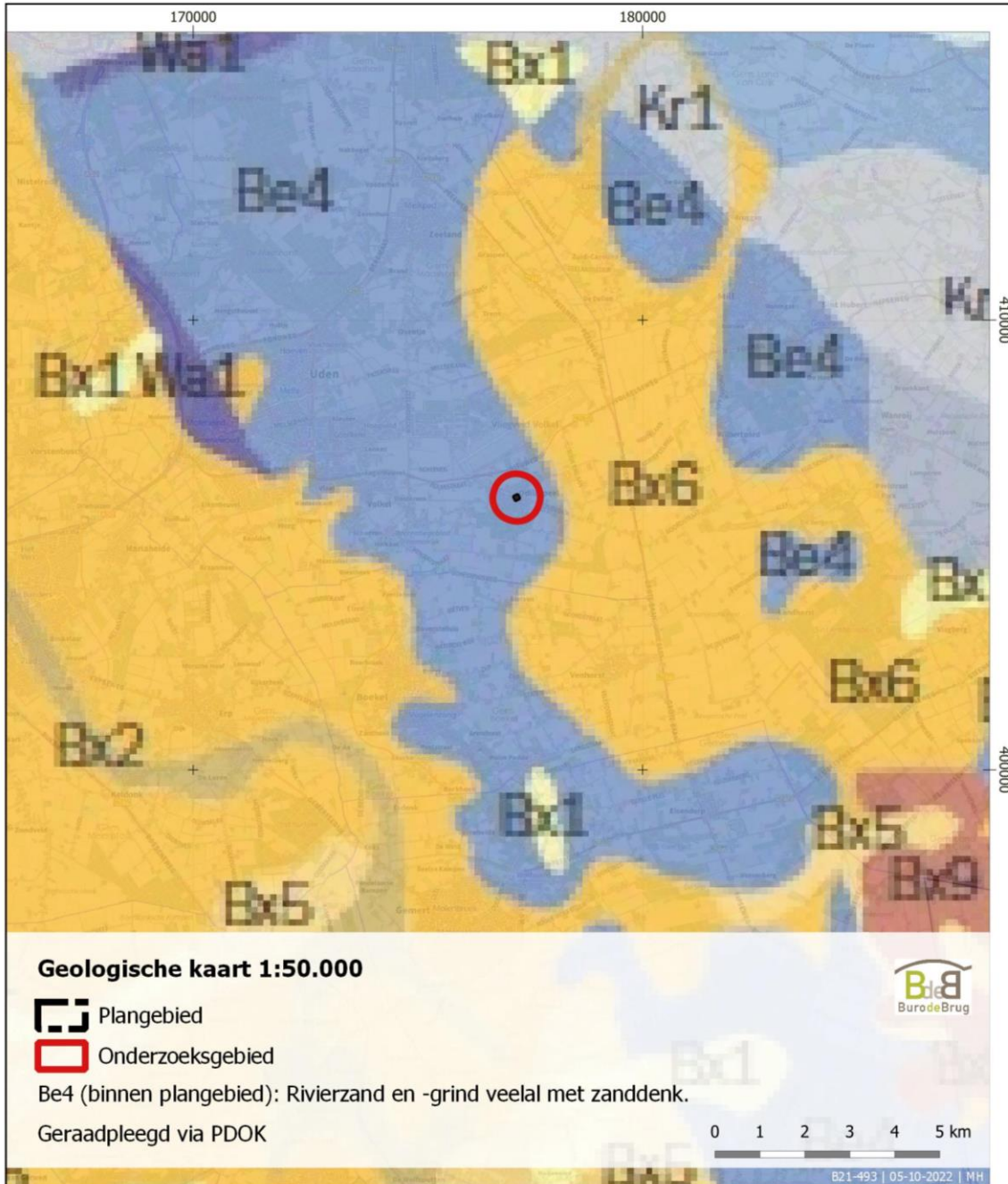
¹³ Berendsen 2004; Wijnen 2017, 11.

¹⁴ Wijnen 2017, 11.

¹⁵ Jongemans et al. 2012; Wijnen 2017, 11.

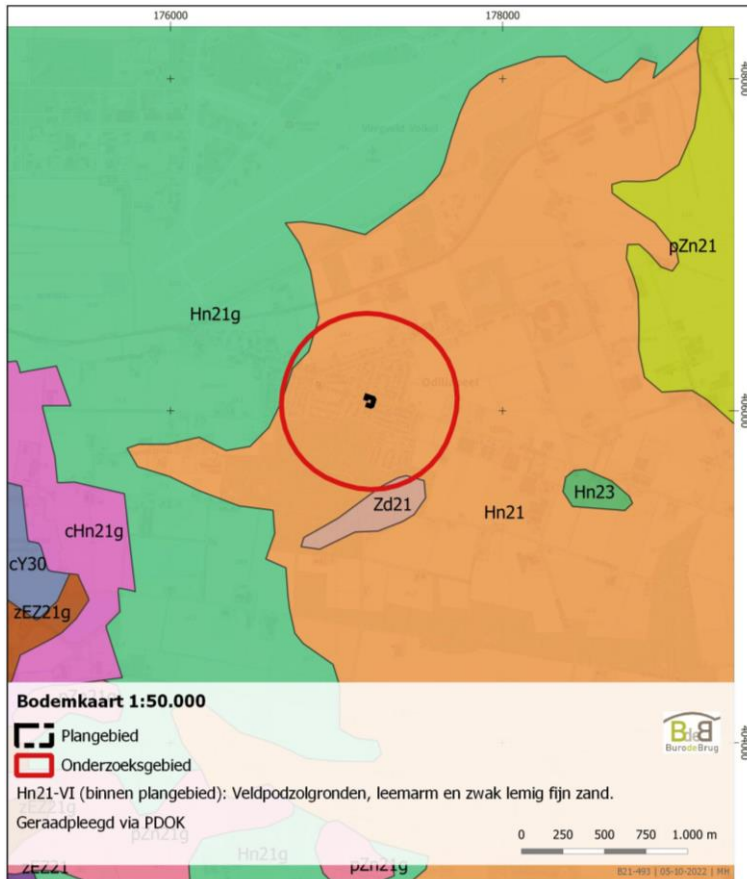
¹⁶ Wijnen 2017, 11.

grondwaterstanden, waarvan het bovenste gedeelte wordt gekenmerkt door een humeuze donkergekleurde laag oftewel het A-horizont. Vervolgens is vanaf 15 – 25 cm diepte een dikke (10 cm) lichtgrijze uitspoelingslaag zichtbaar, wat ook wel het E-horizont wordt genoemd. Direct daaronder kan een lichte uitspoelingslaag kan een bruine inspoelingslaag worden herkend van ca. 15 cm dik oftewel het B-horizont. Onder deze bruine laag bevindt zich het dekzand (C-horizont), wat niet aangetast is door podzolderingsprocessen. Een patroon met bruinige vlekken in de C-horizont kan ontstaan door de jaarlijks fluctuerende grondwaterstanden.¹⁷

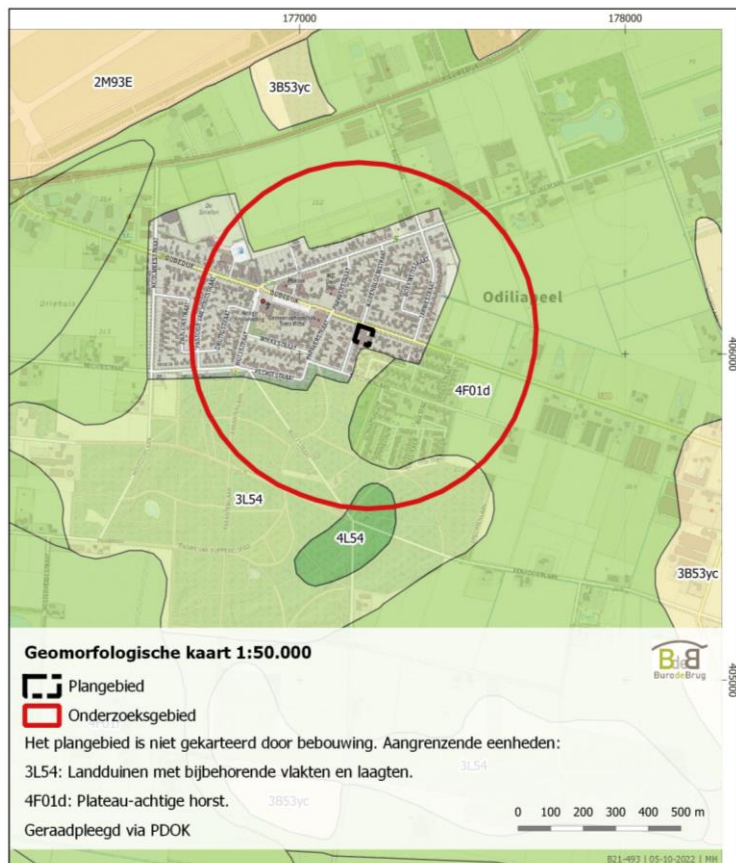

Afbeelding 7. Het plangebied op de geologische kaart van Nederland. Be4: rivierzand en -grind veelal met zanddenk.

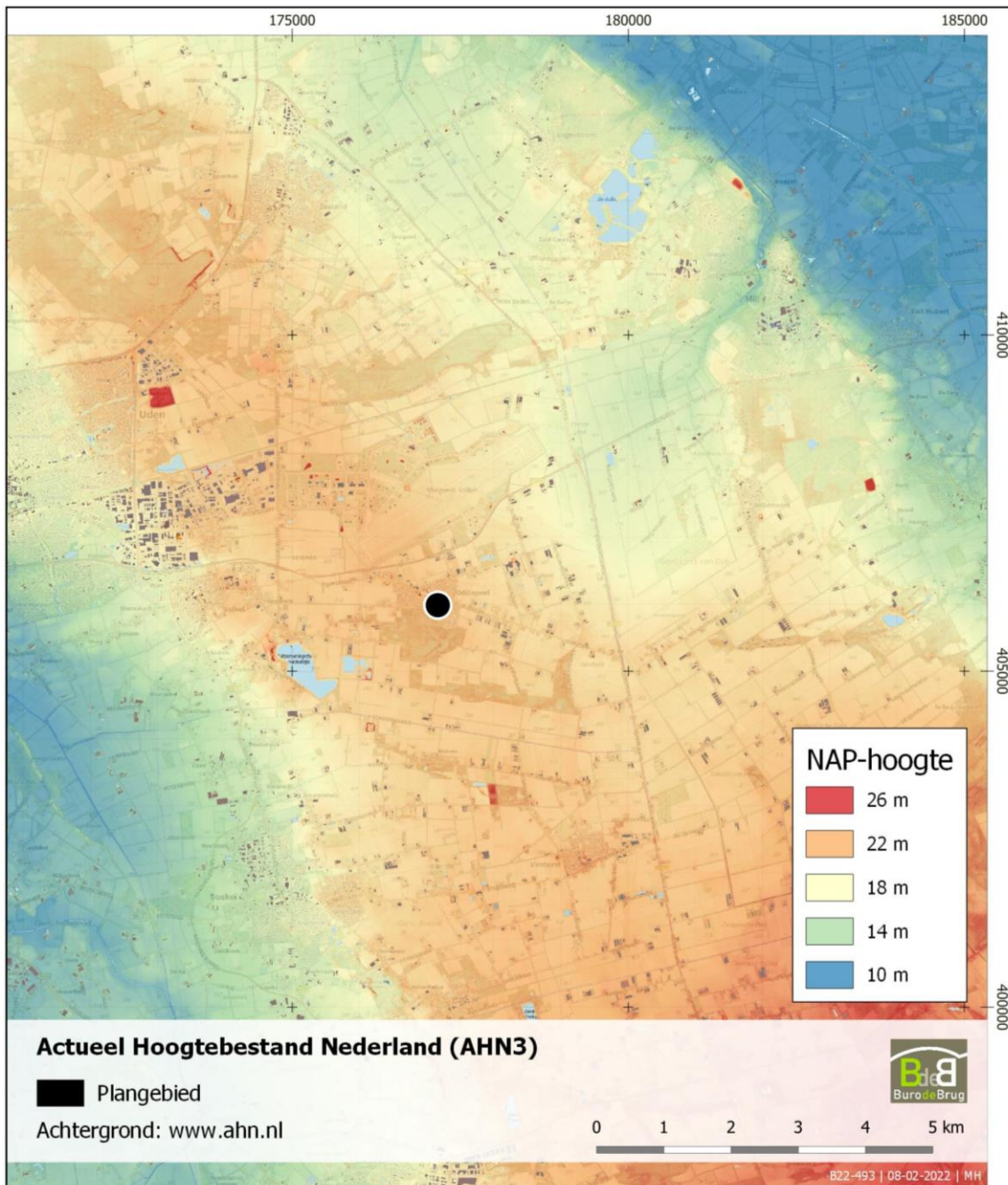
¹⁷ Stichting voor Bodemkartering 1976b, De Bakker 1966.

Afbeelding 8. Het plangebied op de Bodemkaart van Nederland. Hn21-VI: veldpodzolgronden, leemarm en zwak lemig fijn zand.

Afbeelding 9. Het plangebied op de Geomorfologische kaart van Nederland. Niet gekarteerd door bebouwing; aangrenzende eenheden: 3L54: Landduinen met bijbehorende vlakten en laagten. 4F01d: plateauachtige horst.

Abbeelding 10. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

2.4 Historische gegevens

In 1922 is Odiliapeel ontstaan als ontginningsdorp. Vanuit de Peel werd in dit dorp turf gestoken.¹⁸ De ontginning van de Peel begon midden 19^e eeuw. In dit gebied werden gedurende de 19^e en 20^e eeuw nederzettingen gesticht ver verwijderd van de bestaande dorpen op initiatief van de Rijksoverheid (Ysselsteyn), particuliere ondernemers (Griendtsveen en Helenaveen) en door gemeentes, zoals de gemeente Uden (die tot 1 januari 2022 bestond) met Odiliapeel. Gedurende 1918-1920 kreeg de ontginning van de Peel een stimulans door de toenmalige minister van Landbouw (H.A. van Ysselsteyn). In die periode werd een rijksvoorschotten geregeld voor ontginningsprojecten in het gebied. In 1920 begon de uitgifte van de grond en in 1925 ging een ontginningscommissie met het Gemeentelijk

¹⁸ www.bhic.nl/het-geheugen-van-brabant.

Ontginningsbedrijf van start. Enkele jaren later vestigden een twintigtal boeren in Odiliapeel (toen nog Terraveen geheten). Het eerste ontwerp van Odiliapeel werd gemaakt door de Nederlandsche Heidemaatschappij (NHM). Echter werd door geldgebrek een eenvoudiger plan gevolgd.¹⁹ Hierdoor ontstond een eenvoudiger dorp met een veel rechter stratenplan. Dit ontwerp hield in een kerk, pastorie en scholen langs de Oude Dijk. De lagere school was voltooid in 1928 en de noodkerk in 1930. In dat laatste jaar werd de naam van het dorp ongedoopt tot Odiliapeel. In de jaren '40 van de vorige eeuw is de Oudedijk deels bebouwd geraakt. Gedurende de jaren '50 en '80 neemt de bebouwing in omvang en dichtheid toe en waarmee het dorp zich verder uitbreidt.²⁰

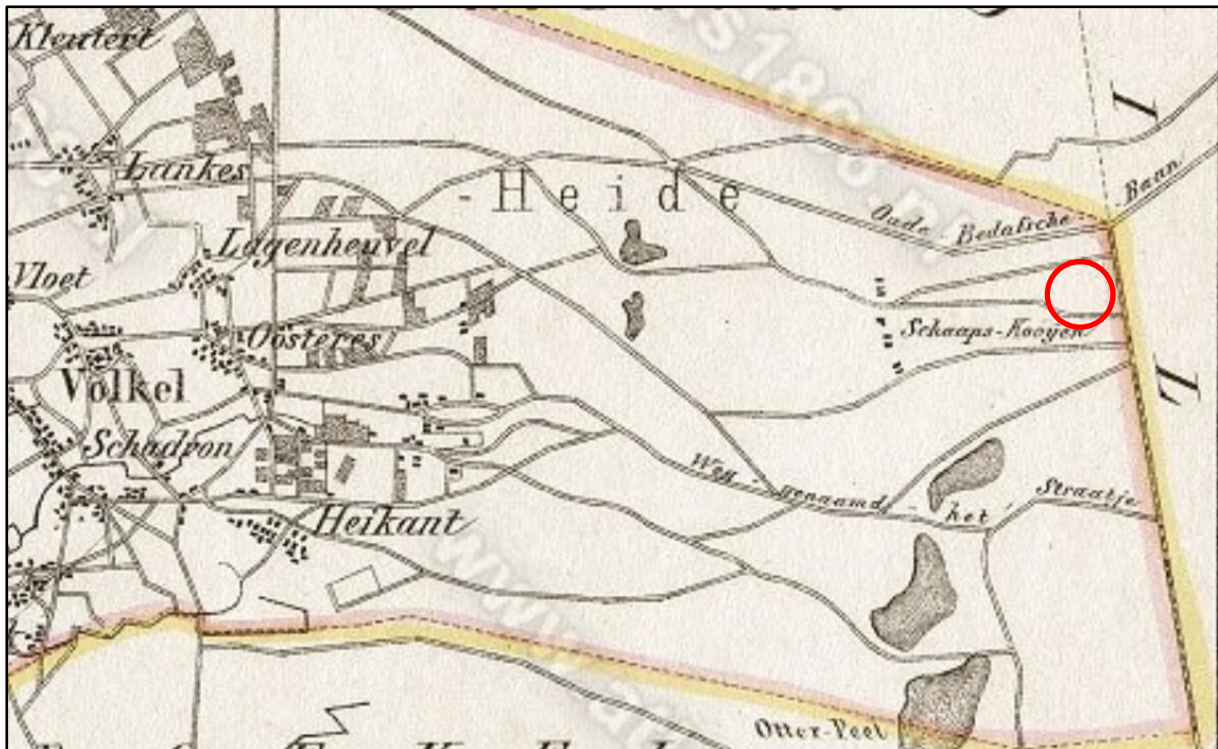
Op het kadastrale minuutplan van de gemeente Uden uit 1932 maakt het deel uit van een uitgestrekt heidengebied genaamd 'de Peelsche Heide' (afb. 11). Op het minuutplan is geen bebouwing te herkennen binnen of vlak bij het plangebied. Op de topografische kaart van Uden gemaakt door J. Kuijper is dit eveneens het geval (afb. 12). Pas in de jaren '70 van de vorige eeuw is het plangebied voor het eerst bebouwd geraakt. Het huidige pand dat gesloopt zal gaan worden is sinds de '70 niet aangepast en/of vernieuwd.

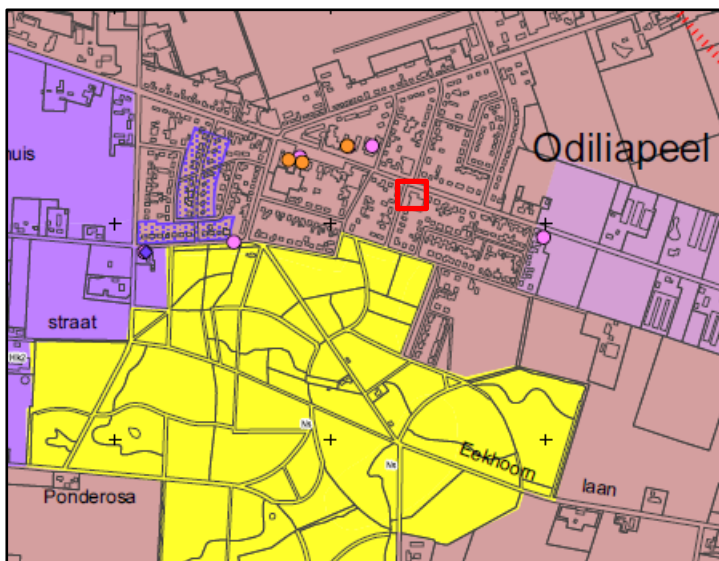
Afbeelding 11. Het plangebied op het kadastrale minuutplan van 1811 – 1832.

¹⁹ Keunen 2014; Wijnen 2017, 13, 14.

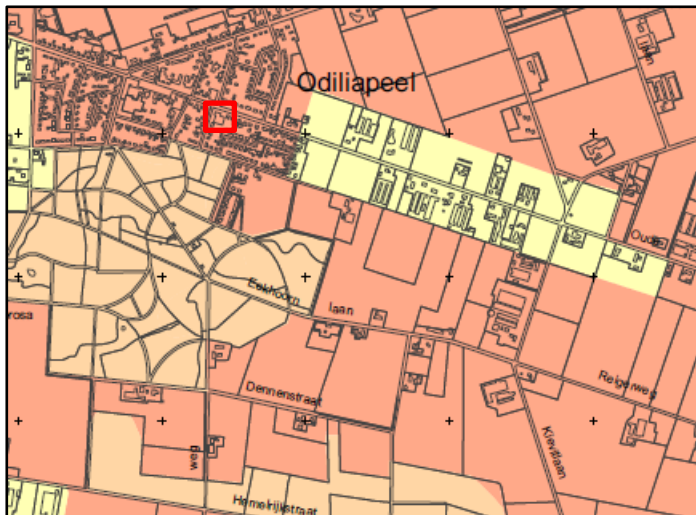
²⁰ Wijnen 2017, 14.

Afbeelding 12. Het plangebied op de topografische kaart van Uden gemaakt door J. Kuijper in 1868. Het plangebied (bij benadering) aangegeven door de rode cirkel op de kaart (bron: www.atlas1868.nl).

Afbeelding 13. Het plangebied aangegeven door het rode vierkant op de Cultuurlandschappelijke kenmerkenkaart van de gemeente Uden (bron: Keunen 2014).

Afbeelding 14. Het plangebied aangegeven door het rode vierkant op de Cultuurlandschappelijke waarderingskaart van de gemeente Uden (bron: Keunen 2014).

Op de Cultuurlandschappelijke kenmerkenkaart van de gemeente Uden (RAAP-rapport 2822, kaartbijlage 1, schaal 1:12.500) is het plangebied oudroze, wat betekent dat het gebied behoort tot de gronden die gekenmerkt worden door grootschalige landbouwontginningen (afb. 13). Op de Cultuurlandschappelijke waarderingskaart van de gemeente Uden (RAAP-rapport 2822, kaartbijlage 2, schaal 1:12.500) is de kaart zalmroze gekleurd, wat betekent dat het gebied behoort tot een terrein die gekenmerkt worden door een zeer hoge cultuurlandschappelijke waardering.²¹

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant is de Oudedijk weergegeven als een lijnelement van hoge historisch-geografische waarde (afb. 14). Voorts is een zone langs deze weg als 'historische stedenbouw' en 'historisch groen' aangeduid. In de directe omgeving van het plangebied zijn twee gemeentelijke monumenten aanwezig: R.K.H. Kruisvindingskerk en pastorie, in Bossche schoolstijl uit 1959 (Oudedijk 41-43) en Gemeenschapshuis gebouwd in 'krolholler stijl' uit de jaren '50 (Oudedijk 44).²²

Afbeelding 15. Terraveen in de jaren '20 van de vorige eeuw. Zicht op de Oudedijk met links de school, rechts de noodkerk met verder een grote kale vlakte. Het plangebied is niet zichtbaar op deze foto (bron: Stichting het Uden-archief van Bressers; www.udenarchief.nl).

²¹ Keunen 2014.

²² Keunen 2014.

2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden

Op de kaarten van Topotijdreis is te zien dat het plangebied pas aan het eind van de jaren '70 van de vorige eeuw voor het eerst bebouwd geraakt. Dit pand wordt nu gesloopt. Door de funderingen, nutsvoorzieningen en kabels en leidingen onder dit pand kan de bodem zijn verstoord, daarmee ook de eventuele archeologische waarden.

2.6 Bekende archeologische waarden

2.6.1 AMK-terreinen

Er bevinden zich geen AMK-terreinen binnen het plan- en onderzoeksgebied.

2.6.2 Archis vondstlocaties

Er zijn geen Archis vondstmeldingen en -locaties binnen het plan- en onderzoeksgebied bekend.

2.6.3 Archis onderzoeksmeldingen

Zaakidentificatie Archis	3299247100
Toelichting	<p>In 2015 is door ADC ArcheoProjecten een archeologisch bureau- en booronderzoek (verkennde fase) uitgevoerd op ca. 10 m ten noorden van het plangebied (net aan de overkant van de Oudedijk) op Oudedijk 48 wegens de bouw van een nieuwe school.</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting opgesteld. Het plangebied is gelegen op de Peelhorst, een betrekkelijk vlak, maar als gevolg van tektonische opheffing relatief hooggelegen gebied. Op grond van de bodemopbouw en de enigszins hogere ligging ten opzichte van de omgeving kunnen archeologische vindplaatsen voorkomen vanaf de Vroege Prehistorie, hoewel de voorkeur van de bewoners van het gebied vermoedelijk zal zijn uitgegaan naar de dekzandruggen. Eventuele resten kunnen bijvoorbeeld bestaan uit vuursteenstrooiingen gerelateerd aan kleine kampementen van jager-verzamelaars uit het Mesolithicum. Ook vindplaatsen uit latere perioden, bijvoorbeeld in de vorm van sporen en vondsten sporen van nederzettingen van vroege landbouwers uit het Neolithicum, kunnen aanwezig zijn. De kans op resten uit de Late Prehistorie is echter betrekkelijk klein. Dit is ingegeven door de vernatting van het landschap, waardoor de bewoningsmogelijkheden sterk beperkt werden. Eventuele grondsporen zullen zich tot in het bovenste deel van het dekzand (C-horizont) bevinden. Een vondstlaag zal als gevolg van de ontginning van het gebied halverwege de 20e eeuw en agrarische grondbewerking zijn opgenomen in de bouwvoor. Organische resten en bot zullen door de huidige relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Vermoedelijk zal als gevolg van graafwerkzaamheden in de jaren '50 van de vorige eeuw, onder meer ten behoeve van de aanleg van funderingen van het aanwezige schoolgebouw en de inrichting van het terrein als schoolplein, de bodem zijn verstoord. Ook de latere uitbreidingen van het schoolgebouw kunnen de bodem hebben verstoord. Mogelijk zijn alleen nog diepere sporen aanwezig.</p> <p>Uit het booronderzoek komt naar voren dat de natuurlijke ondergrond in het plangebied uit pleistocene grofklastische</p>

	<p>rivierafzettingen (Formatie van Beegden) bestaat. Deze worden afgedekt door een (sub)recent pakket, dat door landbouwkundig gebruik van de locatie is aangereikt met humus (Aap-horizont). Mogelijk is hierin de oorspronkelijk aanwezige (dunne) laag dekzand opgenomen. De top van de pleistocene rivierafzettingen is door grondbewerking vrijwel geheel opgenomen in de bovengrond. Dit is ingegeven door het feit dat slechts in twee boringen de onderkant van een oorspronkelijk aanwezige podzolbodem is aangetroffen. Eventueel aanwezige sporen en vondsten zullen niet meer intact aanwezig zijn.</p> <p>Advies: Vrijgave.²³</p>
--	---

Zaakidentificatie Archis	
Toelichting	<p>Om minder dan 100 m² ten westen van het plangebied heeft ADC ArcheoProjecten in 2016 een archeologisch bureau- en booronderzoek (verkennde fase) uitgevoerd op de locatie MFA-plein wegens de vervanging van de riolering.</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek kon worden gesteld dat het plangebied is gelegen op de Peelhorst, een betrekkelijk vlak, maar als gevolg van tektonische opheffing relatief hooggelegen gebied. Op grond van de bodemopbouw en de enigszins hogere ligging ten opzichte van de omgeving kunnen archeologische vindplaatsen voorkomen vanaf de Vroege Prehistorie, hoewel de voorkeur van de bewoners van het gebied vermoedelijk zal zijn uitgegaan naar de dekzandruggen. Eventuele resten kunnen bijvoorbeeld bestaan uit vuursteenstrooiingen gerelateerd aan kleine kampementen van jager-verzamelaars uit het Mesolithicum. Ook vindplaatsen uit latere perioden, bijvoorbeeld in de vorm van sporen en vondsten sporen van nederzettingen van vroege landbouwers uit het Neolithicum, kunnen aanwezig zijn. De kans op resten uit de Late Prehistorie is echter betrekkelijk klein. Dit is ingegeven door de vernatting van het landschap, waardoor de bewoningsmogelijkheden sterk beperkt werden. Eventuele grondsporen zullen zich tot in het bovenste deel van het dekzand (C-horizont) bevinden. Een vondstlaag zal als gevolg van de ontginning van het gebied halverwege de 20e eeuw en agrarische grondbewerking zijn opgenomen in de bouwvoor. Organische resten en bot zullen door de huidige relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Vermoedelijk zal als gevolg van graafwerkzaamheden vanaf de jaren '20 van de vorige eeuw, onder meer ten behoeve van de aanleg van de weg alsook de aanleg van ondergrondse infrastructuur, de bodem zijn verstoord. Mogelijk zijn alleen nog dieper gelegen vondsten nog in-situ bewaard gebleven.</p> <p>Teneinde bovengenoemde verwachting te toetsen en waar nodig aan te vullen is in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Hierbij is in boring 1 en 4 is een bodemopbouw aangetroffen die verstoord is tot in de natuurlijke ondergrond (C-horizont), die bestaat uit grindhoudend matig fijn zand (Formatie van Beegden). In de overige boringen zijn onder een pakket verstoorde humeuze bovengrond resten van een podzolbodem aangetroffen in de vorm van een inspoelingshorizont (Bh/Bs-horizont). Deze podzolbodem varieert enigszins verschijningsvorm. Deze variaties zijn ontstaan door kleine verschillen in waterhuishouding ten tijde van de bodemvorming, voordat het gebied vernatte en er veengroei</p>

²³ Van der Zee 2015.

kon optreden. De aanwezigheid van een podzolbodem betekent dat het potentieel archeologisch niveau nog grotendeels intact is. ADC ArcheoProjecten adviseert om ter plaatse van de Papaverstraat, waar de nieuwe riolering op enige afstand van de huidige riolering zal worden aangelegd een Inventariserend Veldonderzoek uit te voeren door middel van een karterend booronderzoek.²⁴

Afbeelding 16. Bekende archeologische waarden in het onderzoeksgebied (bron: Archis).

2.6.4 Samenvatting bekende archeologische waarden

Op basis van de onderzoeksmeldingen binnen het onderzoeksgebied kan gesteld worden dat het plangebied op een relatief hooggelegen gebied ligt. Hierdoor kunnen archeologische vindplaatsen voorkomen vanaf de Vroege Prehistorie. Daarentegen ging de voorkeur voor bewoning vermoedelijk uit naar de dekzandruggen. Eventuele resten hiervan kunnen bestaan uit vuursteenstrooiingen, die in verband kunnen worden gebracht met kleine kampementen van jager-verzamelaars uit het Late Paleolithicum en Mesolithicum. Vindplaatsen uit latere perioden kunnen ook aanwezig zijn, zoals bijvoorbeeld archeologische resten van nederzettingen van vroege landbouwers uit het Neolithicum. Echter worden sporen en vondsten uit de Late Prehistorie minder snel verwacht doordat vernatting van

²⁴ Wijlen 2017.

het landschap heeft plaatsgevonden. Om deze reden werd het landschap niet aantrekkelijk voor bewoning. De te verwachte resten zullen zich met name in het bovenste deel van het dekzand bevinden, oftewel in de C-horizont. Doordat de huidige bodem relatief droog en zuur is, zullen organische resten en bot slecht geconserveerd zijn. Een laag met vondsten zal vanwege de ontginning in de regio halverwege de 20^e eeuw en door agrarische praktijken zijn opgenomen in de bouwvoor.

3 Archeologische verwachting en selectieadvies

3.1 Archeologische gespecificeerde verwachting

Uit de landschappelijke analyse is gebleken dat het plangebied zich bevindt op een vlak gelegen verhoging in het landschap 'de Peelhorst' veroorzaakt door tektonische opheffing. Gezien deze hogere ligging in het landschap en de bodemopbouw zijn archeologische resten te verwachten vanaf de vroege Prehistorie. Daarentegen ging de voorkeur voor bewoning mogelijk eerder uit naar de dekzandruggen. Resten die verwacht kunnen worden bestaan uit vuursteenverstrooiingen die in verband kunnen worden gebracht met kampementen van jagers-verzamelaars uit het Late Paleolithicum en Mesolithicum. Bovendien kunnen vindplaatsen uit lagere perioden gevonden worden in de vorm van sporen en vondsten van nederzettingen uit het Neolithicum. Resten uit de Late Prehistorie worden minder verwacht gezien de vernatting van het landschap. Hierdoor is bewoning waarschijnlijk zeer perkt mogelijk geweest.

Archeologische sporen zijn te verwachten direct vanaf het maaiveld in het bovenste deel van het dekzand oftewel in de C-horizont (de eerste 50 - 70 cm -mv). Archeologische vondsten zijn te verwachten vanaf het maaiveld, en al dan niet in situ. Gezien de ontginningen in het gebied en de agrarische activiteiten gedurende de 20^e eeuw zal een vondstlaag zijn opgenomen in de bouwvoor. Door de relatief droge en zure bodemomstandigheden zullen organische resten en bot minder goed geconserveerd zijn.

Mogelijk is door de bouw van het huidige pand (ten behoeve van de aanleg van de funderingen van de autogarage) al een deel van de bodem verstoord. Echter kunnen diepere sporen aanwezig zijn. Daarnaast wordt ca. 400 m² van de toekomstige plannen op nieuw te bouwen grond gebouwd.

3.2 Selectieadvies

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat er verschillende verwachtingen binnen het plangebied gelden voor archeologische vindplaatsen. De meest recente beleidskaart archeologie van de gemeente Uden (waartoe Odiliapeel tot voor kort toebehoorde) geeft aan dat voor het plangebied een oppervlakte criterium van 2.500 m² voor archeologie gehanteerd mag worden. De geplande ingrepen zijn kleiner dan de gestelde ondergrenzen (op basis van een middelhoge archeologische verwachting). Om die reden is een verder archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht.

Geconcludeerd kan worden dat de geplande ingrepen in oppervlakte kleiner zijn dan de gestelde ondergrenzen op basis van een middelhoge archeologische verwachting. Daarom adviseert Buro de Brug het plangebied vrij te geven op het gebied van archeologie. Wel moet in het nieuwe bestemmingsplan een dubbelbestemming archeologie in de geest van de archeologische beleidskaart worden opgenomen voor het plangebied met een oppervlakte diepte criterium van respectievelijk 2.500 m² en 40 cm -mv.

Dit advies is goedgekeurd door de archeologische adviseurs M.J. Janssen en F.P. Kortlang van de gemeente Maashorst (het bevoegd gezag) op 12 mei 2022.

Verzocht wordt om de volgende tekst in de vergunning op te nemen:

Melding toevalsvondst

Mochten tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet onmiddellijk te worden gemeld aan de Minister (in de praktijk de gemeente Maashorst). Eventuele vondsten dienen gedurende 6 maanden, te rekenen vanaf de datum van de melding, ter beschikking te worden gesteld voor wetenschappelijk onderzoek.

4 Bronnen

4.1 Digitale bronnen

<http://legendageomorfologie.wur.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>
<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>
<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
www.ahn.nl
www.dinoloket.nl
www.gahetna.nl
www.kadaster.nl
nimh-beeldbank.defensie.nl
www.geologievannederland.nl
www.hisgis.nl
www.nationaalgeoregister.nl
www.pdok.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.sikb.nl
www.topotijdreis.nl
www.grondwaterstand.brabant.nl/
www.bhic.nl
www.noord-brabant.omgevingsrapportage.nl/
www.brabantserfgoed.nl
www.hkku.nl
www.archieven.nl
www.odiliapeel.com
www.bd.nl/uden-veghel-e-o/oudedijk-snijdt-dwars-door-het-oude-terraveen~aaaa70f4/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
www.udenarchief.nl

4.2 Literatuur

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (PUDOC).

Barends, S., et al., 1993: *Het Nederlandse landschap: een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A. / E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Buitenhuis, A., et al., 2001: Geomorfologische gesteldheid van Midden en Oost Noord-Brabant. *Rapport 121*. Wageningen: Staring Centrum.

Geudeke, P.W. (red.), 1990: Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000 – 1: West-Nederland 1839-1859, Groningen.

Jongmans, A.G., M.W. van den Berg, M.P.W. Sonneveld, G.J.W.C. Peek & R.M. van den Berg van Saparoea, 2012: *Landschappen van Nederland. Deel 2 geologie, bodem en landgebruik*. Wageningen.

Keunen, L.J., 2014: Wonen op de rand van de Peelhorst: Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Uden. *RAAP-RAPPORT 2822*. Weesp.

Kortlang, F., 2017: *Nota archeologiebeleid*, Gemeente Uden. Eindhoven.

Mulder, E.F.J. de/M.C. Geluk/I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ Th.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Stichting voor Bodemkartering, 1976a: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Kaartblad 45 Oost 's-Hertogenbosch*. Wageningen.

Stichting voor Bodemkartering, 1976b: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Toelichting bij de bij de kaartbladen 45 Oost 's-Hertogenbosch en 46 West - 46 Oost Vierlingsbeek*. Wageningen.

Wijlen, J.J.A., 2017: MFA-plein, Odiliapeel (gemeente Uden); Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC Rapport 4115*. Amersfoort.

Zee, R.M. van der, 2015: Oudedijk 48, Odiliapeel (gemeente Uden): Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC Rapport 3930*. Amersfoort.